

KERTINĖ
PARAŠTĖLietuvių Bendruomenės
paslaugos mūsų ekonomijai

Dar labai nedaug išeivių yra įsijungę į verslus ar investavimą Lietuvoje. Pavaizduoti kelias šioje srityje problemas trys tikri atsitikimai, pakeitus pavardes ir nereikšmingas detales:

1) Per vieną verslininkų suvažiavimą Vilniuje susipažįstu su Mindaugu Joniūnu, pramonės ministerijos svarbiu valdininku, kuris pasirodo patriotiškas, daug žinąs apie Lietuvos gamybą ir nusimanąs apie rinkos reikalavimus Vakaruose. Retų sugebėjimų žmogus. Darbavosi Sąjūdyje. Per pertrauką prieina vienas ponas ir sako pastebėjęs, kad kalbėjaisi su Joniūnu. Nori tik man pasakyti, kad prieš 25 metus jis pats, jaunas studentas, už patriotinės poezijos platinimą gavo penkerius metus kalėjimo. Jų grupė išdavė Joniūnas. Klausiu, kodėl nepraneša spaudai arba prokurui, kad yra žmoniškumui labiau nusikaltusių. Klausiu, kas man daryti šiuo atveju. „Ponas Pabedinskai, vadovaukietės savo sąžinei“, ir atsiveikins nuėjo. Keista, kad tuo momentu pyktelėjau ne ant Joniūno, o ant tautiečio, kuris man užkrovė dar vieną problemą.

2) Turiu rimtą užklaušimą dėl medžio dirbinių, kurie gali išsivystyti į gal neblogus eksportus į Vakarus. Viekliai ir JAV verslo kursas baigusiam ekonomistui siunčiu į Vilnių teleksą su brėžiniais ir aprašymu. Ten apsi-džiaugia. Rašo, kad yra didelis medžio meistrų/menininkų nedarbas ir kad tokia 30-ies jų grupė gali tokius darbus atlikti. Prašau prisiųsti pavyzdį ir pateikti kainą. Tik po kelių teleksų raginimų, gaunu atsakymą, kad be oficialaus visam reikiama kiekviui užsakymo (sutarties) niekas nenori imtis daryti pavyzdžio. Sakau, kad Čikagoje mes katės maše, ir dar nežinodami kainos, neperkame. Pasiliko tie menininkai man neatsakę, kadangi aklai nepasirūšiau sutarties.

3) Vienas lietuvių baldų fabrikas pradžioje gegužės manęs prašo pažiūrėti, ar negalima eksportuoti minkštų baldų į JAV, nes jie gali pritaikyti tai rinkai stilių. Atsakiau, kad būtų sunku, nes aukšta pervežimo kaina, užbaigimo netikra kokybė, sandėliavimo išlaidos ir didelė vietinė konkurencija. To paties mėnesio gale iš Maskvos atvykęs į Čikagą stam-

bus pirklys klausia, kur galima gauti minkštų baldų eksportavimui į Rusiją. Mokėtų doleriais.

Daug kas ekonomijoje atrodo paprasta, kol dalykiškai nepasiziūrima į detales. Visur reikia sugebėjimo tokias kasdienybės problemas spręsti savarankiškai. Atrodo, turime užtektinai valdžios ir visuomeninių institucijų, kurios ekonomija domisi. Dažnai tačiau jose matyti veikla, kuri yra lyg pilstymas iš tuščio į kiaurą. Užtat mums patiems išeivijoje reikia šioje srityje būti dalykiškais, nekalbėti tikrai bendrybėmis, o prašyti iš Lietuvos informacijos ir įrodymų, kaip išeiviai gali dabar jau dalyvauti krašto ūkyje. Konkrečiai kiek, kur investuoti ir ko iš to tikėtis. Kokiam versle ar gamyboje dalyvauti ir kokia iš to mums nauda. Bendro pobūdžio, kartais vyriausybės propaguojamos, informacijos neužtenka, nes ten konkrečiai nepasakoma, kokia yra reali situacija. Jau kuris laikas pradėjo aiškėti, kad gerų rezultatų negalima sulaukti, vien dirbant su valdžios biurokratais. Užtat išeiviai turėtų labiau pradėti vystyti ryšius su privačiomis bendrovėmis ir pavienėmis įmonėmis.

JAV Lietuvių Bendruomenės Taryba birželio 19 dieną Detroit'e susirenka apkalbėti dabartinius išeivijos santykius su Lietuva. Būtų gerai, kad ekonominių ryšių srityje ji rastų būdų, kaip išeiviai apskritai galėtų įtikinti tautiečius, kad mums reikia pristatyti dalykišką, investavimams patrauklią informaciją. Gauti jos iš vyriausybės ir privačių šaltinių. Lietuvoje reikia suprasti, jog neužtenka kviesti investuoti, reikia sudaryti sąlygas, kad užsieniečiai norėtų dėti pinigų į mūsų kraštą. Reikia suprasti, kad neužtenka jiems domėtis stambia pramone. Visur yra mažų įmonių, kurių steigimui Lietuvoje išeiviai labiau tinka.

Išeiviams reikia dalykiškai išaiškinti, ko ten reikia ir ko nereikia, kad jie čia orientuotųsi. Reikėtų vengti skleisti išeiviuose nerealiai išdėstytas idėjas, aprašymus, projektus, nes išsiaiškinti jie veda į nusivylimą Bendruomenės žmonių dalykiškumui. Mums reikia susigrupuoti skirtingose mūsų gyvenvietėse pagal išylančius projektus. Vieni turi

Keistuoliai puošia
gyvenimą...

VYTAUTAS A. JONYNAS

Kam yra tekę išsišnekėti su poetu Kaziu Bradūnu, bus pastebėję jo pomėgi kildinti savo giminę iš kietasprandžių, patrakėlių protėvių, drįsusių įsikurdinti ir gyventi Suvalkijoje; tame iškyšuly, kuris, pasak jo, negalėjęs būt niekuo kitu kaip Niekieno žemė. Nuolatos puldinėjama, siaubiamą skersai išilgai išsigimėlių kryžio.

Poeto žodis skamba įtikinamai jau vien todėl, kad nuo pat pirmųjų išmokyti eilių žinom netgi tu galvažudžių lizdo (Malburg'o) pavadinimą, iš kur pakildavo jie mus terioti. Ką užmirštam, tai kad Lietuva buvo engiama ir iš šiaurės nemažesnių grobuonių krikštijotų — Kalavijuočių ordino. Ir ten, Mūšos ir Lielupės upynuos, būta Niekieno žemės. Iki pat penkiolikto amžiaus, kai buvo visiškai sunaikinta žiemgalių kiltis, dengusi it skydas lietuvių gyvenamą plotus.

Vakarus žiemgalių kaimynais buvo kūrė. Šiaurėje — tyvuliavo Rygos įlanka. Šiaurės rytuose buvo suomių (finų) kilmės gentis — lybiai. Kiek labiau į pietryčius — sėliai. Pagaliau pietuose žiem-

šiek tiek pinigų, kiti reikiamos patirties, tretį laiką ir tokiu būdu galima organizuoti ne tik remti kai kurių tautiečių projektus, bet ir netolimoje ateityje iš to uždirbti.

Kaip nors išsivadukime iš neseminės veiklos ir vien kalbų. Jau pora metų per Lietuvą keliaujamos delegacijos, prekybos ir pramonės žmonių grupės, užsienio valdžių atstovai, tarptautinių organizacijų tarnautojai. Vyksa ekonomijos profesoriai į Lietuvą, o iš ten į Vakarus studentai. Rengiamos parodos ir konferencijos tiek Lietuvoje, tiek užsienyje. Kas tačiau mėgina ką konkrečiau atlikti, pastebi, kad daug kur yra tarsi bedugnė tarp kalbėjimo, konferencijų, studijų iš vienos pusės ir efektyvaus darbo iš kitos.

Vilkimės kad Bendruomenės vadai, vystydami ekonomijos puoselėjimo darbą, mažins ryšius Lietuvoje su tais, kurie vien tik kalba, ir kaip nors išeiviams rasti daugiau tautiečių, kurie ką nors konkrečiau daro. Tikėkimės, kad ši veikla neliks, kaip nemažai išeivijos veiklos: veikla dėl veiklos. Kad ir kuklus būtų išeivių įnašas į Lietuvos ekonominį gyvenimą, jis vis tiek būtų sveikintinas. Tam puoselėti gali daug prisidėti JAV Lietuvių Bendruomenė. Linkime jų svarstyboms daug sėkmės.

Jonas Pabedinskis

galių kaimynais — protarpiais sąjungininkais, protarpiais priešais — buvo lietuviai.

Truputį nelaukta, kad žiemgalių vardą pirmieji ėmė minėti danai savo kronikoj — „Annales Ryenses“. Vėliau jis pasirodo rusų bei vokiečių dokumentuos. Išsamiai ir vaizdžiai Žiemgalos praeitį yra aptaręs *Lietuvių enciklopedijos* 35-am tome istorikas Simas Sužiedėlis. Iš jo straipsnio sužinome, kad žiemgalių turėta sumanių valdovų (Vieštartas). Taip pat legendinėm asmenybėm tapusių sukilėlių prieš ordiną. Žiemgalinis Herkus Mantas — Nameišis vadovavo tokiam sukilimui ištisą dešimtį metų. Panašiai kaip kitiems lietuviams Voruta ar Raigardas, to krašto gyventojams šimtmečiais slėpinga vieta išliko kunigo Žvelgačio piliakalnis. Apdainuojamas Jurgelio arijoj. Balio Dvariono operoj „Apyaušrio dalia (tekstas Balio Sruogos) ir itin vaizdžiai paminimas Mariaus Katiliškio knygoj *Išėjusiems negrižti*.

Bet šiaip ilgą laiką tos niekieno žemės likimu (ją taikiai kolonizavo pietuose lietuviai, šiaurėje — latviai) nebuvo domėtasi. Tik visai neseniai likimas nuskyrė vaidmenį būti jos atradėju, jos Schliemann'u, kukliam mokytojiui. Netgi ne istorikui, o anglų kalbos dėstytojui — Juozui Šliauviui. Panašiai kaip kažkada Vincui Krėvei Džukija, taip Žeimelio vidurinės mokyklos mokytojui gimtieji laukai pasimatė pilna etnologinių ir archeologinių slėpinių Dainava.

Ilgą laiką tačiau Šliauvo pavardės nebuvo matyti nei Lietuvoje, nei išeivijoje išleistuose žinyuose. Tik apie 1990 metus išleisto *Tarybinė Lietuvos enciklopedijoje* aptinkam trumpą pastraipėlę apie Juozą Šliauvą. Bostoniškos *Lietuvių enciklopedijos* „Papildymų“ II tome įdėtas kur kas išsamnis šio kraštotyrininko veiklos apsakymas. Be kitų dalykų jo autorius (Jurgis Gimbutas) paminia, kad Šliauvo mirties aplinkybės likusios miglotom, neišaiškintom. Šiaip be informacijų, surašytų žalvarinėj lentoj Žeimelyje, kad jam buvo pripažinta nusipelnusio LTSR mokytojo kategorija ir kad jo dirbta kraštotyros srityje, Juozo Šliauvo asmenybė, atrodytų, tarsi pasmerkta užmarščiui.

Laimei, yra susikūrusi to krašto tėvynainių draugija, pasivadinus „Žiemgalos“ vardu ir leidžianti to paties vardo laikraštuką, irgi *Žiemgalą*. (Redaktorius — Jonas Nekrašius. Redakcija: 5220 Pakruojis, Vienių b. a. 2. Telefonas 51149.) Yra Žiemgalos muziejus Žeimelyje, kurio pradininku buvo ne kas kitas kaip Juozas Šliavas. Pagaliau yra to „keistuolio“, kaip jį vadino tenyksičiai žmonės, rankraštynas — aštuoniolika storų mašinraščių aplankų (daugiau kaip 4,000 puslapių), kurių turinį — istorinį, etnografinį, mitologinį, kalbotyrinį, tautosakinį — leidžia nuspėti Lietuvos kraštotyros draugijos išleista *Juozo Šliauvo raštų dalykinė rodyklė* (Vilnius, 1990).

Tai maždaug visa (neskaitant

Juozas Šliavas (1930-1979)

poros lankstinukų — „bukletų“, išleistų Juozo Šliauvo gimimo jubiliejaus ar kitom progom) dokumentinė medžiaga, leidžianti išeivui susipažinti su ta ekscentriko, darbo pelės, asmenybe. Su jo gyvenimo istorija — tragiška ir kartu artima savo kryptingumu ir poleikiu.

Faktiškai, jo trajektoriją vaizdžiausiai nubrėžia Aloyzas Bėčius savo pratarinėj ir leidinį *Juozo Šliauvo raštų dalykinė rodyklė* ir, savaime aišku, ja teks čia labiausiai naudotis. Gimęs 1930 metais naujakurio, mažo žemio šeimoje Rimkūnų kaime, Pašvitinio parapijoj, dvylikmetis Juozukas išvyksta mokyti 1942 metais į Linkuvos gimnaziją. Ją baigia 1949 metais, perėjęs per visas pokario sumaištis, kai „šešiolikmečiai braidė po kraują, apsikabinę vaikiškai mirti“. Gyvenimas tada buvo visiems negailingas. „Virš sodybų klaidžio-

jo kolektyvizacijos šmėkla. Visuomenėj tvyrojo baimės, netekties, nežinios nuotaikos“, rašo Bėčius. Šliauvų šeimos tas gyvenimas tikrai nelepino.

„1944 metų ruduo Šliauvų šeimos gyvenimą paženklinio nepataisoma nelaimė. Nuėjęs pas kaimynus pasiskolint tepalo kūlimui, tėvas iš tenai jau nebegrįžo. Kaimynas lauke buvo radęs granatą, berodydamas, matyt, kažką padarė ir granatą sprogo rankose, užmušdamas abu vietoje“. Jau ir taip visiems buvę sunkūs pokario metai Šliauvų šeimai „tapo vos beapkeičiam: motina — ligota, vaikai — neužaugę, o Juozas mokslan pasinėšęs“. Abiturientui Juozui Šliauviui neliks kitos išeities, kaip tuoj pat griebtis mokytojo amato, gaunant darbą Žeimelio vidurinėj mokyklėj kaip anglų kalbos dėstytojo.

Kuriojiška yra tai, kad Linkuvos gimnazijoje toji kalba iš

viso nebuvo dėstoma. Šliavas atseit buvo anglistu-apsišaukęliu, nes buvo jos pramokęs pats vienas, be niekieno pagalbos, iš kažkokio vadovėlio. Tokie dalykai tačiau, kaip patiriam iš Pranės Aukštikalnytės-Jokimaitienės prisiminimų (*Metai* 1992 Nr. 9-10-11), anais pokario metais nebuvo jokia retenybė. Taip buvo ir Juozo Šliauvo atveju. Tik už septynerių metų jam pavyks „legalizuotis“. 1956 metais jis išgys anglisto diplomą Vilniaus Pedagoginio instituto neakivaizdiniame skyriuje.

Žeimelio mokytoju jis išliks iki pat savo gyvenimo pabaigos, ir nėra sunku susidaryti iš buvusių jo mokinių bei pažįstamų vaizdą, kokio tipo tai būta žmogaus. Visuose tuos prisiminimuose skamba ta pati nuostabos ir pasigėrėjimo Juozo Šliauvo asmenybės paprastumu gaida:

„Nuostabus tai buvo žmogus. Be lašo dirbtinumo, nuoširdus, visad jaunas, pilnas įvairiausių sumanymų (Genutė Juodytė).

„Šneka būdavo dalykiška, konkreti. Kalbėdavo ramiai, lygiu balsu. Žinojai, kad gerai moka ispanų, vokiečių, anglų, latvių kalbas. Ypač mėgsta pastarąją. Kartais užtraukdavo kokią latvių liaudies dainą. Jeigu dainuotų, žinok, mokytojas puikios nuotakos. Jį domino viskas — archeologija ir etnografija, kalbotyra ir literatūra, tautosaka ir liaudies menas. Labai nuoširdus buvo, humaniškas. Ir kartu griežtas. Iki galo principingas“ (Jonas Treškevičius).

„J. Šliavas buvo šviesi asmenybė. Jis turėjo idealą, gyvenimo tikslą — Žeimelyje kai kas jį laikė keistuoliu. Tačiau tai jo neužgądavo. Jis su šypsena man tai pasakojo. Kažkuris rytų tautų išminčius yra pasakęs, kad keistuoliai puošia gyvenimą. Neabejoju, kad J. Šliavas buvo vienas tų žmonių, kurie savo veikla puošė žiemgalių kraštą, kuriam jis ir paskyrė didžiausią dalį savo samoningo gyvenimo“ (Algimantas Miškinis).

Aloyzas Bėčius, nemažiau pabrėždamas Šliauvo nuoširdumą ir idealizmą — „Nesvarbu, kokį klausimą bespręstų, mokytojas visada buvo nuoširdus. Jo nuoširdumas niekada nebuvo nusaldintos šypsenos palydėjas. Jis visada buvo gilus ir tikras“ — įžvelgia tačiau du tarpsnius Šliauvo gyvenime. Pirmąjį, kai tik ką iškeistas mokytojiš plėšosi saviveikliniuos vaidinimėlius, kliunkina gitarą, traukdamas serenadas su bokalu alaus rankoj, ir, niekam neužuodžiant, pliekia J. Eimanto slapvvardžių eilėraščius ir rajoninę spaudą. (Jų yra išlikę du dideli tomai rankrašty.)

„Plonas, tiesus“, rašo Bėčius, „akiniuotas, jis daugiau panėšėjo į klieriką negu į kaimo mokytoją. Turėjo vieną rudą švarką, jau gerokai aprintu pamušalu, stipriai panešiotas, tačiau švarius pusbačius, tvarkingai ryšėjo kaklaraštį. Atrodo, tai ir buvo visas mokytojo turtas. Dviratį pasiskolindavo... Toks jis ir liko beveik visą gyvenimą...“

Sakykim, kad mums Juozas Šliavas nuotraukoj labiau primena akiniuotąjį Franz Schubert (kuris, pasak liudininkų, buvęs šiltas, mielas, ne veidmainis draugų tarpe) negu koki klieriką. Juo labiau, kad pradedant 1958 metais, ima skleisti Šliauvo

(Nukelta į 2 psl.)

ŽIEMGALOS KILMĖ
(ŽIEMGALOS ŽEMĖ)

M. Radvila. Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė 1613

Šiame numeryje:

JAV Lietuvių Bendruomenė ir Lietuvos ekonomija • Tautotyryninkas Juozas Šliavas (1930-1979) • Petro Melniko apsakymas • Vacio Milius etnografinis veikalas • Sigito Parulskio eilėraščiai • Kęstučio Balčio meno rinkinys Lemont'e • Pagerbtas Algirdas Julius Greimas • Antras kaimas Los Angeles • Jurgio Šapkaus skulptūrų paroda Kalifornijoje

Keistuoliai puošia gyvenimą...

(Atkelta iš 1 psl.)

asmenyje renesansinis žmogus. Daukantiška asmenybė.

„1958-1969 m. visam dešimtmečiui iki užsimiršimo pasinėrė į senienų rinkimą, su turistais orientacininkais apeidamas plačiausias savo krašto apylinkes, rinkdamas ir kaupdamas plačiausias apimties kraštotyros duomenis. Koks intensyvus buvo darbas, galim spręsti jau iš to, kad 1959 m. rugsėjo 14 d. buvo galima atidaryti mokyklos muziejų, kuriam 1963 metais suteikiama visuomeninio muziejaus teisė, o 1966 m. „Žiemgalės“ vardas. 1973 metais Žeimelio vidurinės mokyklos kraštotyrininkų būrelis veiklos pabaigoje muziejuje buvo per 4,000 eksponatų. Įdomu, kad tais pačiais 1966 metais, kai muziejui suteikiamas „Žiemgalės“ vardas, mokytojas pradeda naują savo visuomeninio darbo etapą — milžinišką surinktos medžiagos apibendrinimo darbą, kartu šį tą pagilindamas ir patikrindamas. Taip ligi 1973 metų. Paskutinį gyvenimo dešimtmetį J. Šliavas lieka akis į akį su savo surinktais kraštotyros turtais, juos tiria, aprašo ir tomas po tomo gražina gyvenimui“, rašo Aloyzas Bėčius, ir toliau operuodamas skaičiais ir vardais.

Stebint iš metų pakylus tačiau, manding, kur kas impozantiškiau atrodo ne eksponatų skaičiai, o charizmatiniai Šliavo sugebėjimai patraukti gimnazistinį jaunimą ir apamai jaunos

Iš Juozo Šliavo atminimui kai kurių Lietuvos dailininkų sukurtų ekslibrių. (Prie gautų fotokopijų autoriai nebuvo pažymėti.)

dvasios žmonės. Niekam nėra paslaptim, kad Sovietijos plynėse nereta sutikti keistus, smalsius, reto apsiskaitymo žmonių, stebinančių savo savišviesto platumu. Šliavo dvasinių interesų sklaida nemažiau įspūdinga. Vienas dalykas tačiau yra pasidaryti eruditui, o kitas, kur kas sunkesnis sugebėti įjungti į pasišventėlių kraštotyrininkų gretas jaunuosius, įtikinti juos savo šaknų ieškojimo taurumu ir būtinybe. Kraštiečių draugijos „Žiemgala“ susikūrimas, neišsilakstymas, rodo, kad Šliavo pasėta sėkla krito į gerą dirvą. Faktiškai, tos pačios išvados prieina ir Aloyzas Bėčius, užbaigdamas savo pratar-

mę į *Juozo Šliavo raštų dalykinę rodyklę* tokiaisakiniais:

„Juozo Šliavo atlikti darbai pirmiausia perėjo per mokinių širdis. Kiekviena seniena, kiekvienas tautosakos trupinėlis, kiekviena žinia, kiekvienas senų žmonių žodis lyg nektaras į avilį, į Žiemgalos muziejų, buvo jo žmonių su-neštas.“

„[...] Gal tik dabar imame suvokti, kad, norint mokinių širdyse įskiepyti meilę savo žemei ir pagarbą žmogui, pirmiausia pačiam reikia būti tokiu. Ir ne tik būti, o pačiam tikėti, pačiam mylėti, pačiam žinoti ir jausti, sakyti tiesą ir prisipažinti suklydus. Bet ir mums ir tautinės mokyklos esmė,

per kurios apleistus dirvonus Žiemgalos lygumose mynė takus mokytojas J. Šliavas, vesdamas jais savo mokinius. Svarbiausia, kad jis buvo išgirstas ir suprantas, jog dvasios stiprybė ateina „iš amžių glūdumos“.

Nenuostabu, jei vėliau tas aušrininkų-varpininkų tradicijos tęsėjo įvaizdis įkvėps kelis dailininkus/dailininkes (V. Daniškauskaitė, S. Ikamą, G. Didelytę, I. Labutytę) sukurti Juozo Šliavo atminimui skirtus ekslibrius, kuriuose regim tradicinius romantišnius arklo, verpstės ir kitus simbolius.

Savamokslio, bet kartu ir inovatoriaus, diletanto, bet taip pat ir gaivios vaizduotės vizionieriaus, atidarančio semaforą tyrinėtojams-specialistams, portretą bene įspūdingiausiai nutapys latvis Janis Stradinis: „Nesiimu spręsti apie visą mokytojo J. Šliavo veiklą, bet man atrodo, kad jis atvėrė naują puslapį Lietuvos kraštotyrai, tyrinėjamas senųjų žiemgalių genties problemas. Tas problemas jis atskleidė visu jų daugiaplaniskumu, daugeliu aspektų, rinkdamas savajam muziejui, kurį norėjo pavadinti „Žeimigala“ („Žiemgale“), o juk Latvijoje, kur yra pagrindinės žiemgalių žemės, tokio muziejaus nėra“.

„Teisingai jo darbus galės įvertinti profesionalūs istorikai, išstudijavę 20 tomų rankraščių ir susisteminę muziejaus turtais, kuriuos paliko mokytojas Juozas Šliavas. Gal jie pasakys, jog mokytojas buvo diletantas. Bet ir tokia išvada, man atrodo, nesu-

mažins mokytojo nuopelną. Savo kūrybine fantazija, atradėjo aistra, diletantai gana dažnai atveria kelius profesionalams, taip, kaip keliautojai atveria kelius būsimoms civilizacijoms. Viena man atrodo neginčijama: Juozo Šliavo darbų reikšmė vis didės, ir jo vardas užims deramą vietą tarp lietuvių istorijos tyrinėtojų“.

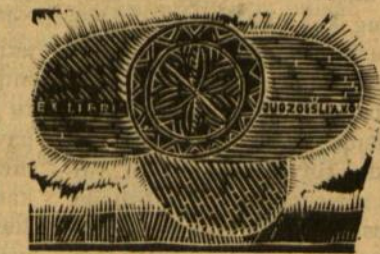
Janis Stradinis teisis. Yra rizikinga daryti bet kokius spėliojimus apie Šliavo raštų beletristinę ar mokslinę vertę, pasiremiant vien dalykine raštų rodykle. Daugių daugiausia jinai leidžia pastebėti, kad Šliavo rašiniai buvo sulaukę komentarų iš žinomų mūsų kalbininkų ar antropologų. Pagaliau patį faktą, kad Šliavas žvelgė į savo kraštotyrinį darbą rimtai, o ne kaip į „pasitursenimą“ („hobby“, „bricolage“) patvirtina ir jo amžininkai: „[...] Peržvelgus darbų pavadinimus“, rašo Aloyzas Bėčius, „gali susidaryti įspūdis, kad tai daugiau beletristinio plano dalykai. Tačiau jie apgaulingi. Kiekviena šiek tiek suromantinta antraštė slepia kruopštų, analitinį darbą, neretai paremtą labai specialiais įvairių mokslo sričių aiškinimais. Tyrinėjimų diapazonas labai platus. [...] Visur jo darba lydojo gilumo, užbaigtumo, o tuo pačiu ir sąžiningumo kriterijai“.

Juozas Šliavas užbaigė savo trumpą gyvenimą tragiškai, uždusdamas (pagal oficialią versiją) gaisro dūmuose. Vietinių žmonių

tvirtinimu, tos mirties aplinkybės toli gražu nėra įtikinamai išaiškintos. Veikiau atrodytų, kad šiuokart K.G.B. smurtas buvo įvykdytas profesionaliau, negu, sakysim, kalbininko Jono Kazlausko atveju.

Laimei, išliko beveik visi jo tyrinėjimų aprašai bei beletristika, saugomi įvairiose saugyklose — Vilniaus universitete, Latvijos Mokslų akademijos bibliotekoje, Žeimelio muziejuje, Istorijos institute... Tik labai smulki trupmenėlė to palikimo — du tomai *Žeimelio apylinkių* pasirodė spaudoje 1985 metais. Visa kita laukia finansinės paramos, kad išvystų dienos šviesą.

Prisimenant Žeimelį, verta paminėti, kad, Jono Treškevičiaus liudijimu, Juozas Šliavas „...labai rūpinosi architektūros paminklo — Žeimelio karčemų komplekso — restauravimu. Kiek išaiškino defektų, nukrypimų nuo projekto, o ir pats su mokiniais nemažai prisidėjo prie teritorijos tvarkymo, paaudkodamas net savo algos dalį. Mokytojo didžiulė svajonė buvo muziejaus ekspoziciją perkelti į vieną iš restauruotų karčemų. Tuomet, sakydavo, bū-

Ekslibris Juozui Šliavui atminti.

tų galima dirbti tikrą mokslinį darbą.“

„Septynerius metus“, rašo Genutė Juodytė, „jis mokė mane anglų kalbos, bet išmokė ne tik jos. Mokytojas įskiepijo mums meilę savo krašto praeičiai, meilę žmonėms, meilę darbiui“.

Šliavo beletristikoj, publicistikoj nemažai yra aforizmų *a la*: „Visi dideli darbai susideda iš mažų darbų“ arba „Pagrindinis žmogaus vertės kriterijus yra — darbas“. Jo paliktas rankraštynas aiškiai rodo, kad tai nebūta tuščiakalbystės, moralų skelimo.

Šliavo įnašas į mūsų kultūros istoriją yra itin stambus, ir būtų prasminga visokeriopai paremti „Žiemgalos“ iniciatyvą išleisti kuo stambesnę dalį rankraščių išlikusių Šliavo raštų. Sprendžiant iš *Žiemgalos* 1992 metais šeštam numery paskelbto projekto kompiliuoti „Žiemgalos enciklopediją“, atrodytų, kad toji kraštiečių draugija bando skubiai sudaryti sąrašą žmonių iš to krašto skelbiamam Juozo Šliavo raštų leidimo vajui. Savaimė suprantama, kad finansinė parama tam projektui lauktina ne vien iš kraštiečių, bet iš visų tėvynainių, kur jie begyventų: Linkuovj ar Čikagoj, Krasnojarske ar Sidnejuj.

*

Žiemgala. Redaktorius — Jonas Nekrašius. Redakcija: 5220 Pakruojis, Vienybės a. 2 (centrinė biblioteka). Telefonas pasiteiravimui — 51149. Leidžia Pakruojio rajono „Žiemgalos“ draugija. Tretieji leidimo metai.

Petras Melnikas

Pėsti į Lietuvą nukeliautų

Pasiturintis bėseimis Petras Bielinis ir Atkočiūnas su žmona Brone apsisprendė į Lietuvą nuvažiuoti, savo akimis įsąsą prabėgomis nužvelgti. Bielinis seniau jiems buvo kalbėjęs, kad ir pėščias ten nukeliautų — taip traukė juos ilgai nematytas kraštas.

Tačiau Bielinis sumanė pabūti Kopenhagoj. Atkočiūnai jį ten paliko ir nusileido Vilniaus aerodrome. Ten jie kantriai laukė pusvalandį lagaminų, stebėdami seniai dažytas sienas ir netvarką. Nebūdami linke leisti kritikai įsisiautėti, jie rantom pamosikuodavo ir vėl nurimdavo. Kantrybės...

Pirmi žingsniai Vilniuje jiems pasirodė sunkūs. Sunkiausi nukakti su lagaminais į judrų miestą, pasirinkti švarų viešbutį, pailsėti. Kaune jie turėjo sirguliuojančią teta, kurią Bronė žadėjo aplankyti ir Bronė ten nesuvaldomai traukė.

Kur tik senas Atkočiūnas atsidusdamas prisėdavo gėrėtis miestu, jį ragindavo skubėti. Jai įskaudo kojas, lankant gražias, bet jau gabalais trupiančias bažnyčias, rūmus, senienų kvapais dukslitus muziejus, klaidžius senamiesčio labirintus. Jai viskas atrodė nedažyta, langai ir medinės durys daug kur persisukę, neužsidarę, vyriai surūdiję, tamsūs koridoriai, kur buvo išvogtos lemputės. Žmonės į juos atsikukinėjo.

Karo metu prie vokiečių Atkočiūnas čia buvo studijavęs ekonomiką. Miestas jam buvo gražus akimis ir istoriniais priminimais. Bet jie čia nė vieno žmogaus nepažinojo, ir Bronė nekantravo. Tad sėdė į autobusą, važiuojantį į Kauną — sostinėj jie jautėsi lyg kažkokie benamiai.

O viengungis Bielinis, ilgiau pristojęs Kopenhagoj, tuo metu nusileido Vilnių ir tuoj apklankė Parlamentą. Bielinį domino karšti ginčai, politinė kova.

Traukė pečiais, kai deputatai keldavo smulkmeniškų klausimus užblokuoti nutarimus. Kiek pabuvęs, nugirdo iš vilniečio, kad dažnai čia tokie debatai. Viena ar kita pusė čia net nepasirodo ir kartais vos neapsistumdavo. O antraeiliai valstybės vyrai gal dėl to važiuoja gatvėmis su motociklu palyda.

Bielinis stebėjosi tokiais dalykais. Tai buvo verta matyti. Debatai jam priminė Lublino uniiją ir Nepriklausomos Lietuvos 1920-ųjų metų Seimo rietenas.

Jis užsisakė pietus gerame restorane ir toliau mąstė, kad galų gale atvažiuo. Ir tas gerai. Juk, kai kraštas buvo okupuotas, buvo blogiau, ir Atkočiūnai jis vis šnekėjo, kad į laisvą Lietuvą ir pėščias nukeliautų. Atkočiūnas iš jo juokėsi: „Tad ko delsi?“ Patenkintas, kad atvažiuo, tik nesuprato kažkodėl piktos padavėjos. Čia žmonės nervingi, galvojo.

Po kelių dienų jis jau stumdėsi Vilniaus traukinių stotyje. Ten jauni neblaivūs vaikėzai rodė savo galią stumdydamiesi. Vagone jo žvilgsnis buvo ramus, bet krito į akis, kad tu valkatų visi vengė.

Važiudamas matė pro langą vis tuos pačius begalinius laukus, vos vieną kitą miškelį. Keleiviai ir valkatos pradėjo snūduriuoti, bet keli nenuoramos atrodė pasiruosę erzeliuoti. Vienas jų praeidamas Bielinui užmyne ant kojos. Smarkus Bielinis jį tuoj apšaukė drambliau ir meška.

Keleiviai patarė jam geriau neprasidėti ir nurimti. Pratęs Amerikoj kliūčių neapeiti, Kauno stoty Bielinis tačiau išlipo pro kitas vagono duris, pamatęs, kad triukšmadariai jo laukia perone. Įsimašė minioje, paėmė taksiauką ir, šoferiui klausiant, kur važiuoti, vis ragino:

— Tik važiuok, važiuok...

Bronė Atkočiūnienė Kaune neatitoko nuo tetos nė pusvalandžiui. Nuobodžiaujančiam jos vyrui baldai atrodė išklypę, virtuvė menkutė ir jam teta pasiūlė mandagiai svetima, stambų kaimyną Vilių — palydėti jį gatvėm. Jonas klausėsi jo įvairių nusiskundimų.

— Kas nedirbo, tas ir dabar viršininkas, — lėtai žingsniuodamas šnekėjo Vilius. — Seniau vienas dirbo, antras aiškino, kad ano darbas reikalingas... Daug prakalbų darbovietėj... Užmigdydavo iš karto, kai perspėdavo, kad ilgai šnekės... Darbas virdavo, o išgaruodavo medžiagos...

— O dabar?

— Dabar trūksta darbo, medžiagų ir pinigų.

Plavinėdamas Laisvės alėja, Atkočiūnas pagalvojo: prieš išvažiuodamas mėgins Viliui pasiūlyti šiek tiek pinigų. Vilius jam parodė ilgiausias eiles dėl nuosavybės gražinimo, senus automobilius, kurie, Vilniaus nuomone, išvažinėti tūkstančius kilometrų, šoferių taisomai, pritaikant senutes dalis. Atvykėlio fotoaparatas retkarčiais klikšėjo, atpažinus mielesnį kampelį, Pažangos rūmus, paštą ar namus, kur seniau draugai gyveno.

Norėdavo įeiti, bet sudrėgdavo akys, žinant, kad kai kurie mirė, vienas karo metu žuvęs... Nors už beveik kiekvieno namo slenkščio atrodė, kad ten kažkada būta, dabar tie namai atrodė pasikeitę, jų praeitis nesugražinama.

Net namas, kuriame buvo gyventas... Gailėjosi įėjus į jo kiemą ir radęs ten šiukšlyną. Kaip jūs gyvenate? — pagalvojo, bet Viliui nedrįso to pasakyti. Jis, matyt, prie to buvo pripratęs. Tik reprezentacinėm gatvėm atvykusi turistų vedžiojo.

Šiaip puiku, mąstė, matydamas neblogai apsirėngusius žmones, šaligatviais kaukščias merginas, linksmus vaikus.

Tuo tarpu Petras Bielinis viešbuty galvojo, klausydamas į kriauklę lašojančio čiaupo, kad atvyko ir traukinį prasidėjo jo „linksmybės“. Jam reikėjo susitikti su žmonėmis. Kaune jis muziejų ir bažnyčių nebuvo linkęs lankyti.

Žaliakalny jam atrodė, kad miestas dvigubai prasiplėtęs. Net iki Eigulių. Vietomis maloniai neatpažįstamas. Gražūs aukštų blokinių pastatų įėjimai, bet stiklai išdažyti, užkalti lentom. Ten slampinėjo įtartinai vaikėzai prie apdažytų pašto dėžučių. Šalia, gan naujoj, bet mūrškilnoj krautuvėj prie staliuko jis valgė bandelę su kava. Ten dažnai grįždavo, bet rasdavo padavėjas ir kasininę kažkodėl piktas — šnekinamos nenoriai atsakydavo.

Atsisėdavo jis Ažuolyne atspūsti, apvažinėjęs ir išvaikščiojęs pažįstamą Žaliakalnį. Ten kartą pagyvenusiai vaikų auklei staiga juokais pasiūlė nuvešias jį į pajūrį.

— Paimsim Nemuną „Raketą“ ir už keturių valandų — pajūry. Ką?

Buvo karštos dienos. Vaikiukai žaidė šalia, ir jis kelias dienas vis čia ateidavo, ant šalimo suolo prisėdavo ir ją kalbindavo. Kai ji tik juokėsi iš jo smarkumo, jam buvo gera, kad jo nevarė į nykų viešbučio kambarį, ir nuoboduli, ir kitą dieną ją vėl atrasdavo.

Iš pradžių jis gyresį jai, buvęs elektros transformatorių tikrintojų fabrike ir kiek šalių apkeliaavęs. Ji klausėsi. Paklausdavo, ką ten valgo, ar visi mašinom važinėja? Jis atsakė, kad ilgėjosi namų ilgai, priprato ir dabar, pamatęs, kaip sunkiai čia gyvenama, ten liksis, nes Amerikoj gyvenimas daug patogesnis. Su visais sanitariniais ir sveikatos patogumais. Ji vis lingavo galvą, bet iš jos kalbos tačiau prasišviečė, kad ne tik į pajūrį jos nesuviliosias, bet ir į Ameriką, kad ten ji senatvėje prižiūrėtų, palikusi šiuos svetimus, bet mielus vaikus.

— Tai rytoj išplaukiu į Nidą, — nusiminęs pasakė. — Turbūt nesimatysim.

— Gal grįžęs vėl ateisite čia? — ji kažkodėl pasakė, turbūt iš mandagumo.

Čia, savoį šaly, stebėjosi jis, negalįs suprasti žmonių. Vieni pikti, parduotuvės tau ne visada turima dešra ant prekyboslalo nemandagiai apskaičiuoja. Kiti, kaip auklė, švelni, bet nežinai, ką ji apie tavę, šelmį, galvoja?

Televizorius mirksėdavo, figūros išsikreipdavo. Įsmeigusį akis į seną tetos aparatą, Atkočiūną nervino ir vaikų riksmas laiptinėje. Nebuvo originalių programų, bet rasdavo ir ką nors įdomaus. Siaubo ir kriminalinių nuotykių, kurių prisizūrėjo Amerikoj, nebuvo. Bet susijaudinęs klausėsi vaikų muzikos mokyklos koncerto. Pakvietė net laiptinės vaikus pasiklausyti, bet po kelių minu-

čių, tetai juokiantis, jie išbėgiojo.

Vilius atskudavo jam Lenkijos ir Maskvos stotis. Daugiausia nervindavo Parlamento posėdžiai iš Vilniaus, bet Vilius jį ramino.

— Ten gražiai pasakoma tai, kad nieko nepadaryta. Matysį, jiems atsibos taip dirbti, reikės skaičių, statistikos, o ne žadėti darbą laiku baigti arba iš smulkmenų daryti neišsprendžiamas problemas.

Prie televizoriaus ir su gatvėje sutiktais žmonėmis, poniom ir panele, Vilius tapo neblogo „vertėju“, visiems žinojo ką atsakyti. Tik mėgdavo prie kioskų dažnai pristoti, išgerti alaus su tipais, vilkincišiais havajietiškus markinius. Gal jam nesūlytų dolerių, tokiais momentais galvojo Atkočiūnas, ir stengėsi suprasti, ką porina jo linksmas, naujas draugas:

— Man buvo lengviau atlikti pareigas, nei padaryti darbą, — keistai juokėsi Vilius. — Dabar, kai nesu užimtas, atrodo jokio darbo dirbti negalėsiu, supranti, mister? Sakoma, darbas sukūrė žmogų, o nieko neveikimas — nervus. Bet aš, kai surasiu darbą, matysį, ir aš būsiu turtingas kaip amerikonas.

Taip nukalbėdavo jo mandagus palydovas. O Atkočiūnas galvojo, kad posovietinį Vilniaus charakterį perkurti jau neįmanoma. Reikės kelių generacijų. Jų atlyginimais siekia nuo vieno iki dviejų dolerių dienai. Nors išdidus ir stipraus sprando, Vilius turbūt nepajęgtų dirbti dešimt valandų, kaip Amerikoj pluošo Atkočiūnas. O čia dirbs už centus, apskaičiuojo ekonoministas išeisvis.

Tad, prieš išvažiuodamas dar apžiūrėti Vilniaus įsiūlė jam šiek tiek pinigų. Vilius, atrodė, primerkę vieną aki. Keistai reagavo, atrodė, stoiskai nei džiaugėsi, nei liūdėjo. Nenustebė. Gal užsigavo, o gal galvojo, kad turi būti šelpiamas, pasaulis išpareigojęs juk juos išgelbėti iš bėdų. Pinigus išidėjo į kišenę gana ramiai, lyg jam priklausauščius. Tik atsisveikinant parodė daugiau nuoširdumo, atkimo butelį šampano, apkabino Atkočiūną.

Teta ir Bronė apsišverė išsiskirdamos. Atkočiūnas susimastė, Bronei pasakojant kelionėje, kad teta bijanti didesnės netvarkos šalyje. Šnekėjo apie baime, kad kraštas vėl gali papulti į senas ar naujas negandas. Esą yra savanaudžių, kurie lengvai parduotų ir tai, kas laimėta.

Tuo tarpu Bielinis Nidoj, šėlstančioj jūroj, taškėsi, kaip ruonis bangose. Atata šaltumėlis, bet čia gyvenimas, galvojo. Gyvenimo ribotumas jūros platybėse pasibaigia! Jis pasidarė drąsesnis, kalbino visas moteriškaites. O mažytė viltis patraukti auklę bent truputėlį į save stovėjo akyse. „Turiu žodį, turiu ką papasakoti, ir ji, atrodo, manęs nesivaržo“. Daug matęs, gal ne viską supratus, jis paplūdimy vis ieškojo savo Klausytojo. Ten jis pagarsėjo, vis vadinamas „amerikonu“.

Jis net užmiršdavo tris kartus į dieną laiku ateiti valgyklon. Pavėlavai — ir maisto, kaip kareivinėse, negausi. Tas jį išvedė iš kantrybės ir nelaukė raštiško pakvietimo į Kauną. Trum-

pai pristojęs jūrininkų viešbuty Klaipėdoj, kur tarnautojai, stebėjosi, šnekėjo tik rusiškai, jis grįžo į Kauną ir auklei leido šnekėti.

Pasirodo, kad ji šiek tiek sirguliuavusi, todėl ir nevažiuoti prie jūros. Ooo, jis labai nustebė. Tai tokios tokelės... Jis jai leidosi save įvertinti, ką ji galvojanti apie jį?

Auklė atsakė, kad jis jai atrodė „tvarkoj“. Tada jis ėmė girti Ameriką, lyg viską pats ten būtų sukūręs. Gale suprato, kad ne tai norėjęs pasakyti, nedera girtis, ir tai paneigė susigėdęs. Matydamas jos mielą dėmesį, prisipažino galų gale savo vienetą... Ji suprato, sakydama: „Svetimoj šaly pačiam turbūt nelengva“.

Prieš išvažiuojant, smarkus žmogus Bielinis, žadėjęs į Lietuvą net pėščias nueiti, nesigailėjo atskridęs, su aukle gan nenoriai atsisveikino. Jis pažadėjo jai prašomų vaistų atsistoti, o ji — susirašyti.

Kai Bielinis įžengė į Vilniaus aerodromo salę ir, paėjęs tris žingsnius, pastatė ant grindų savo du lagaminus, pastebėjo Atkočiūnas.

— Mažas pasaulis, — pasakė. — Tai skrisime namo.

Laukdami išskridimo, du druckiai išeisviai kalbėjo, kaip jiems patiko kraštas, praėjus tiek metų nuo pabėgimo į Vokietiją. Bronė tylėjo. Jie tėvynę seniau idealizavo, bet dabar kraštas jiems atrodęs vos pažįstamas, pasikeitęs. Senasis idealizavimas neatitiktas tam, ką radė. Žmonės, atsidūrusius lyg „prieblandoj“, reformų laiku gyvenimą sumenkėjusį, „infrastruktūrą nepastovią“, dar netvirtą, neryžtingą. Žmonės baimėje, kad nepasitvirtintų gandai, negrįžtų seni laikai. Bielinis pasakojo apie auklę, Atkočiūnas apie keistuolį Vilių ir kad dvi savaitės čiaumojęs dukart į dieną „tetos kotletą“.

Tada prabilo Bronė.

— Ar nematėte kančios išgyvenimo ženklu? Nebūkite smulkmeniškai. Ar nematėte, kokie jie tylūs, sugniūždyti, kai kurie nenorintys nei kalbėti? Juk vos kelis metus laisvi, vos radę jungtį su pasauliu... Nesprauskite jų į savo schemas. Atgimimo dvasia tik prasidėjo...

Taip jie aiškino, ką tėvų žemėje atradė. O kaip pakilo lėktuvu, pašnekesio paveiktas Bielinis pradėjo auklei rašyti laišką. Nuo nuolatinio lagaminų tampymo jo ranka atrodė sunkiai pavaldi. Lėktuvas siūbavo. Užrašė „Brangiųjų“ ir šyptelėjo, kad užmezgė ryšius su kraštu. Ir ką ji jam atsakys?

Savotiškias jausmas jį apėmė, kai pakilo virš debesų. Jis gyveno vienišas, bet smarkus Amerikoj. Draskėsi, ilgėjosi tėvynės, sakydamas, kad į ją ir pėščias nukeliautų, dirbo be atvangos, kalė pinigų, skaičiavo juos. Bet kam? Net laiko neturėjo susirasti sau žmogiško atpildo, gyvenimo draugės riboto pasirinkimo išeiškame būrelyje, kur į viengungį žiūrima su slepiama ir atvira panieka. Ar visa tai nors iš dalies pasibaigs kokių nors būdų? Į rašomus sakinius jis pasišaukė savo dar niekam neatidengtus jausmus. Ir kažkas krūtinėje palengvėjo. Lyg skanaus gėrimo būtų siurbtelėjęs.

Vacio Miliaus atrasta etnografija

JURGIS GIMBUTAS

Dr. Vacys Milius yra Lietuvos mokslų akademijos Etnografijos skyriaus vyresnysis mokslinis bendradarbis, daugelio veikalų autorius, tyrinėjimų vadovas. Etnografija – pagal graikų *ethnos* = tauta ir *graphein* = rašyti mokslas apie tautų medžiaginę bei dvasinę kultūrą, pasireiškiančią ne literatūroje, o tradicijose, papročiuose. Lietuvoje etnografija iki šiol tirdavo pirmiausia senųjų kaimų kultūrą, nors galėtų išplisti ir į miestus bei buvusius dvarus. Etnografijai artimas lietuviškas žodis būtų kraštotyra. Šių abiejų kultūros tyrinėjimo šakų reikšmė ir lietuvių mokslo žmonių jau seniai įvertinta. Vilniuje 1907 metais įkurtosios Lietuvių mokslo draugijos įstatų pirmajame paragrafe įrašyta, kad ji (draugija) tyrinėti lietuvių antropologiją ir etnografiją. Jau antrajame LMD susirinkime 1908 metais kun. Juozas Tumas-Vaižgantas skaitė pranešimą apie senoviskąjį lietuvių žemaičių „numą“. Kitais, 1909 metais, LMD sudarė dainų ir etnografijos komisiją iš tokių profesionalų bei mokslininkų, kaip gydytojai Jonas Basanavičius ir Kazys Grinius (būsimasis Lietuvos prezidentas), teisininkas Augustinas Janulaitis (būsimasis universiteto profesorius), kun. Juozas Tumas ir baltistikos magistras Eduardas Volteris (būsimasis universiteto profesorius). Visa tai ir daug daugiau mums primena Vacys Milius savo naujausioje knygoje *Mokslo draugijos ir lietuvių etnografija*, apie kurią pakalbėsime plačiau. Veikalą išleido Lietuvos Istorijos institutas per Mokslo ir enciklopedijų leidyklą Vilniuje 1993 metais. Antrinė antraštė: XIX a. antroji pusė – XX a. pirmoji pusė.

rinkta medžiaga ir straipsniai atskleidė lietuvių papročius, būrimus, prietarus, prietaringus ženklus – atseit dvasinės kultūros žymes. Lietuvos kaimų ir miestelių amatus tyrinėjo Rusijos Technikų draugijos Vilniaus skyrius, įkurtas 1898 metais. Lietuviškų pavardžių toje veikloje nepastebėta.

Daugiausia vietos knygoje skirta Lietuvių literatūros draugijai, kuri gyvavo Tilžėje 1879-1923 metais. 45 puslapių studijoje Vacys Milius rūpestingai suregistravo žmones ir jų darbus. Tai yra lietuvių, vokiečių bei kelių kitų nuopelnai lietuvininkų

etnografijai. *Lietuvių enciklopedijos* XVI tome (Boston, 1958) Antanas Mažiulis pakankamai apžvelgė tos draugijos darbus, tad čia ir nebekartosim. Kita mažai težinoma mokslinė draugija, palikusi pėdsakų ir lietuvių etnografijoje, yra tebeveikianti Lenkijos Tautotyrininkų draugija, įkurta 1895 metais Lvove, 1945 metais perkelta į Lubliną, o vėliau į Wrocławą. Jos periodinis leidinys yra stori *Lud* tomai, kuriuose yra ir Vytauto Armono straipsnių. Daugiausia nusipelnę LTD mokslininkai savo įnašais lietuvių etnografijai yra Marja Znamierows-

ka-Prüfferowa (1898-1991), Oskar Kolberg (1814-1890) ir Jonas Mykolas Vitartas (1853 Panevėžio aps. – 1903 Panevėžyje). Pastarojo tyrinėtojo ir autoriaus, daug davusio lietuvių papročių teisės pažinimui, daugiau, negu bet kuriam kitam savo veikale asmeniui. Dėl to Vitartui reikės skirti kitą straipsnį *Draugo kultūriniam priede*, nes *Lietuvių enciklopedijoje* jo nėra.

Mokslo draugijos ir lietuvių etnografija – įžvalgių Vacio Miliaus atradimų veikalas – užbaigiamas dviem trumpom mums geriau žinomų draugijų apžvalgomis. Tai yra Lietuvių mokslo draugija Vilniuje ir Šiaulių kraštotyros draugija. Knygos pabaigoje duota 2½ puslapio „Zusammenfassung“ vokiečių kalba ir pavardžių rodyklė. Kiekvienos nagrinėtos draugijos teksto pabaigoje pateikta bibliografija. Veikalas redaguotas sistemingai, moksliskai. Jį recenzavo Mokslų akademijos etnografas Regina Merkienė ir Angelė Vyšniauskaitė. „Baigiamajame žodyje“ autorius Vacys Milius paaiškina: „Nemaža šiame darbe apibūdintų straipsnių ir studijų paskelbta bibliografinė retenybė tapusiuose leidiniuose, dalis medžiagos tebeguli rankraštyuose“. Dėl to autoriui reikėjo ilgų metų darbo visa tai atrasti ir sklandžiai sudėti knygą, kuria džiaugsis daugelis mokslininkų, o taip pat ir eiliniai kraštotyros mėgėjai.

Pabaigai tebūnie man leista pastebėti, kad ir šioje šiaip jau nepriekaištingoje knygoje neišvengta atgyvenusių sovietinio termino „nacionalinis išsivadavimas“ (p. 3, 44). Tačiau dažniau rašoma „tautinis atgimimas“ (p. 18, 20 ir kitur). Tatai primena nesusipratimą, kad žinomas Istorijos etnografijos muziejus Vilniuje neseniai pavadintas septynių žodžių sakiniu „Lietuvos nacionalinis, etc.“. Nebent norėta patekti į Guinness rekordų sąrašą, kaip ilgiausias pasaulyje muziejaus vardas? Man atrodo, kad būtų pakakę trumpo vardo: Lietuvos istorijos muziejus. Istorijos sąvokoje telpa ir valstybė, ir kultūra, ir etnografija. Žymieji pasaulio muziejai turi tik dviejų žodžių vardą.

Sigitas Parulskis

TŪKSTANTMEČIO PABAIGA

jei miestas garsiai ima kalbėt apie mirtį
jeigu jaunuoliai skuba pažinti moterį
jei gimsta negyvi laikraščiai
jeigu politikai ima gyvent prozeatoriumuos
jei neišlaiko atomo nervai
jeigu ledynams nebeišlaiko pūslė
jei aklijeji tapo šviesa
jeigu tiesa konservuojama Apokalipsei
jei Penelopė nebeturi už ką nusipirkti siūlų
jeigu tautos protėvių kaulus užstato lombarduose
jei žiurkės badauja prie spastų masalo
jeigu pelenas tampa sunkesnis už geležį
jei už duoną tampa skanesnis akmuo
jeigu vėjas pusiaukelį pavirsta į sieną

žinok, numirėliai verčiasi žemėje ant kito
sono su tūkstanties metų tuštybe

PRARASTO LAIKO PARODIJA

traukinys pučia fleitą tamsoj
tyli medžių dugne
ugnis
sniego laikraščiai gruzda
neatpažinę, neužfiksavę istorijos
išslydo, virto vandeniu, dulkėmis
popieriaus kaulais minkštais

vaikai tebežaidžia sutręsusiuos
karstuose, jų smėlis negailestingas
vėjo akims
kreivuose skersgatviuose, tarpųvartėse
geležinkelio stotyse, ant pakilimo
takų veršeliai prekiauja savo
krauju

kūnai lengvi, alkani, ištroškę
gravitacijos indai tušti
atspindi apakusius, griūvančius
debesų laikrodžius

upės, upės mūtantės
išsižioję talentingų skenduolių
talentingos svorio gramzdos
(dvyselienos plaukia tremtin
išpampusios buities širdys)

miegamuosiuose žiopčioja lūpų
pamelusios žuvys

potvynio kraujas mieste
gamtoje ir gyslose užia
pro šalį traukinys
pučia į tuštumą

laikas nieko nerasti
laikas nesigailėti praradus

laikas
jau ryžiai pūliuoja ant
drobės kreivose pavasario
vagose po van Gogho-
švelni beprotybės fleita

laikas švilpti, sutapti su oru
tapti savojo
prarasto laiko parodija

VIENO SNIEGO ATMINIMUI

Juodas šakas aprenkęs
melsvas sniegas
toks lengvas
lengvesnis nei mirtis

ir nieko

su dalgiuėjau į
kiemą
pjočiau sniegą
pjočiau purų
šonkauliai juodi
žiūri

virpa pirštai ištiesti
šakos
sniego ritasi galva

šarkos

guli ant šakų
upė

tupi

vaikas baltą košę
virė
valgė
mirė

atsikėliau, nubudau
nuogos medžių šlaunys
nuogos krūty
tamsu šlapia
nebūti

po upelio tiltukų
lopas apipuvęs
bėgu jaudinuos skubu
per kaktą sniegas
srūva

pleiskanos iš Viešpaties
galvos
amžinybės

vos vos

LAUKIMO MANTRA

sūnui Mykolui

šaltam vandeniui šalta šalto vandens
juodai žemei juoda žemės juodos
aštriems ašmenims aštru ašmenų aštrių
kietam akmeniui kieta kieto akmens
trapiam kaului trapu kaulo trapaus
ryškiems griuvėsiams ryšku griuvėsių ryškių
minkštiesiems puvėsiams minkšta puvėsių minkštų
tampriam vortinkliui tampru tampraus vortinklio
akloms kalboms akla aklių kalbų
svetimam miestui svetima svetimo miesto
kruinam kūdikiui kruvina kruvinos motinos
plyštančiai mėsai plyšu plyštančio audinio
būndančiai sielai seklų bundančio kūno
žaidžiamam tėvui žaidžiamam sūnui žaidžiamam
šventajai dvasiai šalta šventosios bažnyčios
alkanai mirčiai alkanai gyvybės sočios
pilnam pasauliui tuščia gyvo žmogaus

Neįprastinė meno paroda Lemont'e

Su dr. Aldona Baltch-Gravrogkiene kalbasi A. T. Antanaitis

Lietuvių dailės muziejuje, Lietuvių centre, Lemont, Illinois, šiandien, birželio 5 dieną, 7:30 v.v. atidaroma kun. R. K. Balčio sutelktų ir tam muziejui padovanojų paveikslų paroda. Tą parodą telefonu užkalbinome dr. Aldoną Baltch-Gravrogkiene, norėdami kiek daugiau išgirsti apie šią parodą, kurią parodysime ir patį jų mecenatą...

— Mano brolis kun. Robertas Kęstutis Balčys dar prieš savo

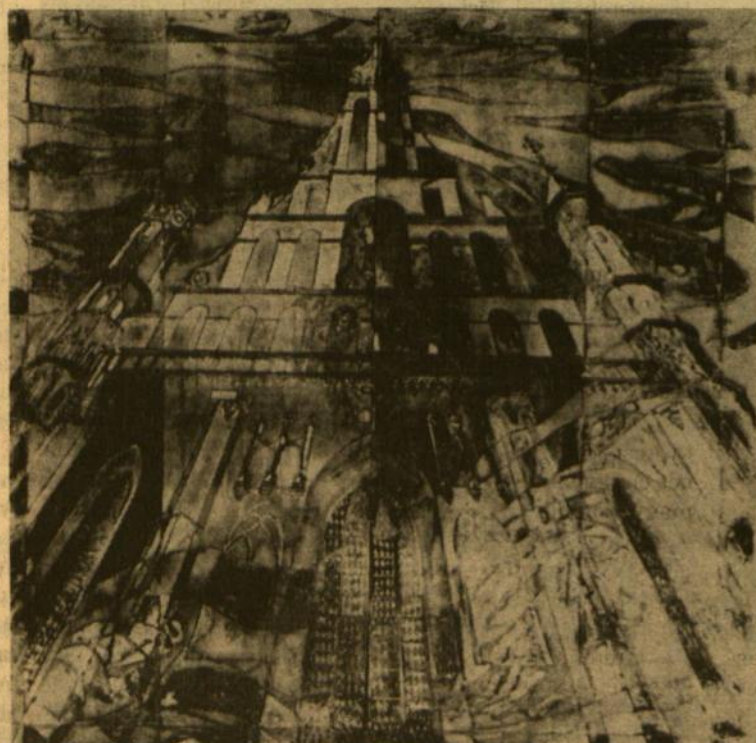
ankstyvą mirtį 38 paveikslų padovanojo muziejui, kuris pažadėjo surasti jiems vietą...

— Gal geriau pradėkime iš kiek toliau. Juk esame pažįstami dar iš Panevėžio. Jūs ten mokėtės mergaitė, o aš – vyrų gimnazijoje, susitikdavome abiems joms bendros kun. Lindės-Dobilo meno kuopos susirinkimuose. Karui baigiantis, aš pasitraukiau į Vakarų ir ilgą laiką apie jus nieko negirdėjau. Tik jau atsir-

ęs JAV lietuviškame laikraštyje skaičiau žinutę, kad čia atvažiavote tiesiog iš Lietuvos. Būtų nepaprastai įdomu išgirsti visas pasitraukimo aplinkybes...

— Jus gerai prisimenu. Ryšių su Lietuva niekada nenutraukiau. Ir dabar susirašinėju su gydytoja Alma Marcinkevičiute Vilniuje, kuri ten dirba universitete, ir savo pusseserėmis Puzinaitėmis Panevėžyje. Ne vien su jomis, o gal daugiausia su inžinierium Laimučiu Survila Vilniuje ir kitais giminėmis prie Panevėžio bendravo ir mano brolis Kęstutis, su visais jais Lietuvoje dažnai susitikdamas, kada ten lankydavosi.

Visa mūsų šeima iš Lietuvos išvažiavome 1947 metų kovo mėnesį. Buvo šalta žiema ir daug sniego. Iš Maskvos į Rygą skrido pirmą Velykų dieną, o ten turėjome dar vieną naktį praleisti, nes lėktuvui kylant, sprogo padanga. Kita rytą išskridom į Berlyną, ten, perėję Vakarų pusėn, atvažiavome į Bremen'ą ir laivu atplaukėme į JAV. Taip iš New York'o sugrįžome į Binghamton, New York, kur ir anksčiau gyvenome, kur aš buvau gimusi, nors Kęstutis gimė (1924 m. vasario 17 d.) Dortmund, Pensylvanija, prie Pittsburgh'o. Net ir mūsų namas čia niekada nebuvo parduotas, o tik išnuomotas. Kęstutis, kuris diakonu buvo įšventintas Panevėžyje, prieš pat išvažiuojant, dar dvejus metus mokėsi Rochester, New York,

Antanas Kmieliauskas Bernardinų bažnyčios fasadas iš kun. Roberto Kęstutis Balčio meno rinkinio parodos, šiandien atidaromos Lietuvos dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

Vacys Milius pradeda savo etnografinius atradimus Rusijos Geografų draugijoje. Jinai buvo įkurta Peterburge 1845 metais. Dvi tos draugijos specializuotos institucijos tyrinėjo ir lietuvių kaimų kultūrą: Lietuvių ir latvių komisija Peterburge ir Šiaurės vakarų skyrius Vilniuje. Pirmuoju RGD pusšimčiu metų jos nariai – bendradarbiai buvo šie lietuviai: S. Baltramaitis nuo 1891 metų, Juozas Brazaitis nuo 1886, Eduardas Volteris nuo 1883, Antanas Giedraitis nuo 1888, M. Davainis-Silvestraitis nuo 1886, P. Matulionis nuo 1891, Jonas Jablonskis nuo 1896. Reiškia, tai nebuvo vien tik rusų draugija, nors jie dominavo ir buvo finansuojami carinės valdžios. Pagrindinis etnografinės, tautosakinės ir kalbotyrinės medžiagos rinkimo organizatorius Lietuvoje buvo Eduardas Volteris. Jam talkininkavo vietos inteligentai. Sudėjo į archyvus 45 aprašus, 3,330 puslapius. Daug pasidaravo ir lietuvių kilmės Julijus Kuznecovas-Kalėjs. Jis išvažinėjo, išvaikščiojo visą Lietuvą, kaip ir Volteris. Tačiau Kalėjs domėjosi daugiau kalbos klausimais. Jo sudarytas lietuvių etninis žemėlapis, kuriame parodytas gyvosios lietuvių kalbos paplitimas iki 1875 metų, laikytinas mūsų etninės istorijos „aukso grūdų“ (Miliaus žodžiais), RGD žurnale *Živaja starina* (Gyvoji senovė) bendradarbiavo, be kairių minėtųjų, dar Gabrielė Petkevičaitė, Augustinas Janulaitis ir Andrius Arminaitis. Jų su-

kunigų seminarijoje, o aš – Syracuse universitete tęsiau Vilniuje pradėtą medicinos studijas. Albany, New York, vyskupijoje įšventintas kunigu, Kęstutis buvo paskirtas vikaru į Amsterdam'o Šv. Kazimiero lietuvių parapiją, kur, vėliau pakeltas kelbonu, išstarnavo visą gyvenimą (42 metus). Ten žmonės jį sutiko nepaprastai nuosirdžiai. Prisimenu, kaip per pirmuosius pietus jam įteikė naujo automobilio raktus...

— Gal dar porą žodžių apie savo šeimą, jos atsiradimą Lietuvoje ir likimą sugrįžus...

— Mes į Lietuvą nuvažiavome 1934 metais. Vienerius metus pagyvenę Kaune, persikėlėm į Panevėžį. Tėvai ir mes su broliu

likome JAV piliečiais. Vėl užėjus sovietams, tėvas visokiais būdais bandė susisiekti su JAV ambasada, kol pagaliau jam pavyko. 1947 metais gavome visas, ir buvo pasakyta, kad turime išsikraustyti per šešias savaites. Kaip jau minėjau, Kęstutis tuo metu mokėsi Kauno kunigų seminarijoje, o aš studijavau mediciną Vilniuje, metus išbuvo si konservatorijoje, pianino klasėje... Kaip ir visi tada Lietuvoje, patyrėme daug baimės ir kitokių išgyvenimų... Atėmė visą tėvų įsigytą turtą... Tėvelis mirė Amerikoje 1962 metais, o mama – neseniai, prieš keletą metų.

— Jūsų brolių Kęstutį Panevėžio gimnazijoje pažinojome kaip gabų pianistą ir gražaus balso barito-

ną. Jis kartais ir vargonininkavo katedroje per moksleivių mišias, muzikui M. Karkai kitur kur užsiėmus. Ir choro giedojimui vadovaudavo... Stebėjau, jam pasirinkus dvasininko profesiją...

— Ir Kauno kunigų seminarijoje jis buvo chorvedys, vadovavo klierikų chorui... Nuolat lankydavo operas. Turėjo didelį palinkimą muzikai, o taip pat ir literatūrai bei menui... Pasirinkti kunigo profesiją apsisprendė jis pats. Mūsų šeimoje dvasininkų nebuvo. Dar ir baigęs gimnaziją, vokiečių laikais jis vienerius metus jaunesnes klases mokė muzikos, o tik paskui stojo seminarijon...

(Nukelta į 4 psl.)

Pagerbtas Algirdo Juliaus Greimo mokslinis įnašas

Šių metų gegužės 6 dieną Lietuvos ambasada Washington'e surengė priėmimą, skirtą žymaus kalbininko, struktūralisto, bendrosios semantikos specialisto literatūros kritiko Algirdo Juliaus Greimo (1917-1992) mokslinei veiklai pagerbti, išėjus jo knygai *Of Gods and Men* (Bloomington, Indiana: University Press, 1993). Knygoje Greimas atskleidžia kultūrinę savo tautos atmintį: čia jis tiek pasakorius, tiek simbolinio lietuvių mitologijos pasaulio šifruotojas, kuriam lietuvių mitologija yra kaip semantinis kodas. Ši mitologijos studija yra savita Greimo kultūros archeologija.

Į priėmimą buvo susirinkę nemažai Washington'o ir jo apylinkių akademinės visuomenės, knygos autoriaus kolegos, mokiniai ir gerbėjai. Knygos *Of Gods and Men* paminėjimas sutapo su Amerikos rytų pakraščio folkloristų konferencija Washington'e, ir nemažai joje dalyvavusių miestai atvyko į šį priėmimą. Atsilankė apie 60 svečių. Pagrindinė kalbą pasakė profesorius D. Ben-Amos, kurio iniciatyva šią knygą imta versti ir Indianos universiteto leidykla apsiėmė išleisti. Profesorius Ben-Amos itin pabrėžė lietuviško knygos turinio svarbą visai indoeuropieistikai, nes kaip pati kalba, taip ir ja užfiksuota mitologija dažnai gali būti išeities tašku tiriant, kas, labiau pakitusias indoeuropiečių kalbas bei jose išlikusią mitologiją. Todėl tai, kad Greimas skyrė tokį didelį dėmesį mitų analizei,

įjungdamas jų medžiagą į bendrą kultūros kontekstą, yra labai vertinama ir tarptautinėje folkloristikoje. Jis lietuvių mitologiją traktuoja, derindamasis prie semiotikos kaip semantinį kodą, ir tai yra jo struktūrinės semantikos teorijos esmė.

Kitas svečias, JAV Kongreso bibliotekos Amerikos Folkloro centro direktorius A. Jabour pasakė, kad šiuo metu knyga *Apie dievus ir žmones* baigiama versti į vokiečių, prancūzų, italų ir ispanų kalbas. Pritardamas prieš jį kalbėjusiam, kad toks mitologijos studijavimas tai savita kultūros archeologija, A. Jabour pažymėjo, kad ši knyga neatsitiktinai susilaukė tokio dėmesio. Kaip neatsitiktinai ir lietuvių mitai yra išlikę viena seniausių indoeuropiečių kalbų forma neatsitiktinai visame mokslo pasaulyje žinomi profesoriai Algirdas Julius Greimas ir Marija Gimbutienė, ir, neatsitiktinai, kuriantis jo vadovaujamam centrui, viena iš nedaugelio pirmųjų jo tarnautojų buvo taip pat lietuvaite Elena Bradūnaitė-Aglinskienė. Šilta asmeninių prisiminimų persipintą kalbą pasakė daugelį metų Algirdą Greimą pažinojęs Lietuvos ambasadorius JAV Stasys Lozoraitis. Po to jis padėkojo susirinkusiems už parodytą dėmesį išimiam lietuvių mokslininkui ir visiems prisidėjusiems prie knygos išleidimo.

D. Č.

Meno paroda Lemont'e

(Atkelta iš 3 psl.)

Amsterdam'e tiek lietuvių, tiek ir amerikiečių tarpe Kęstutis buvo labai mėgstamas ne vien dėl savo gražaus balso ar muzikinių gabumų, bet dėl savo energijos, veiklumo, mokėjimo su visais susgyventi, būti visiems artimu. Mėgo keliauti ir Ameriką plačiai išvažinėjo. Atsiradus galimybei, bene kasmet važiuodavo į Lietuvą, taigi ten buvo keturiolika ar penkiolika kartų. Grįžęs noriai dalindavosi savo patirtimi ir su entuziazmu kalbėdavo apie kitą kelionę... Gaila, kad nebesulaukė Lietuvos nepriklausomybės pilno pripažinimo... Mirė kasos vėžiu pernai, per Šv. Oną, liepos 26 dieną, būdamas 67 metų...

Į Kęstučio laidotuves buvo atvykę trys vyskupai, apie 20 kunigų ir keletas tūkstančių žmonių. Palaidotas Amsterdam'o Šv. Kazimiero parapijos kapinėse, kur jo pastangomis, pagal dailininko Vytauto K. Jonyno projektą, buvo pastatyta koplyčia. Jo šeimos paminklinis granitas irgi suprojektuotas V.K. Jonyno, kurį Kęstutis gerai pažinojo... Pasigendame Kęstučio, jo gyvo būdo, jo muziką, meną ir literatūrą mylinčios širdies...

Kęstutis daug važinėjo ir Lietuvoje, dažniausiai kartu su savo pusbroliu Survila. Buvo taip pat žmonių mėgstamas ir gana plačiai žinomas. Visada domėjosi Lietuvos dailę, lankydavosi parodose, galerijose ir pas draugus dailininkus. Kiekvieną kartą iš Lietuvos sugrįžęs parsiveždavo ten savo nusipirktų paveikslų...

— *Kokius dailininkus ar nusipirktus jų darbus pats Kęstutis labiausiai mėgo?*

— Nenorėčiau nieko išskirti, nes žinau, kad jis mėgo viską: ir akvarelę, ir grafiką, ir tušą, ir aliejų... Žinau, kad kai kurie iš tų paveikslų turi savo istorijas, bet negalėčiau jų papasakoti... Žinau, kad ten yra ir Vytauto Kasiulio, ir B. Uoginto, ir A. Žilio, ir Vytauto Cipliausko ar Jono Čeponio bei daugelio kitų Lietuvos dailininkų darbų... Žinau, kad visi jie atsivežti iš Lietuvos, kad

Kęstutis jais labai didžiūdavo, mėgdavo, juos rodydamas savo svečiams, tiek amerikiečiams, tiek lietuviams, apie juos kalbėti ir aiškinti... Žinau, kad tas su vaza gėlių kabėdavo jo kambary viršum pianino ir manau, jog tą jis labai mėgo...

— *Kaip gimė mintis šį turą perduoti Lietuvių dailės muziejui?*

— Tas paveikslų rinkinys Kęstučiui buvo labai brangus. Jis norėjo, kad kuo daugiau lietuvių jį matytų, turėtų progos juo pasigėrėti. Tarp savo ligos diagnozės nustatymo ir mirties Kęstutis gy-

PRANAS VISVYDAS

Per pastaruosius penkerius metus daug kas pasikeitė mūsų margoje planetoje. Sugriuvo Berlyno siena, na, ir jos sumanytoja Sovietų imperija. Rytų Europoje atsikūrė ar susikūrė kelios naujos valstybės. Galų gale ne tik Amerika, bet ir VLIK'as pripažino Lietuvos nepriklausomybę.

Maždaug tokiais potėpiais bylojo barzdotas Antro kaimo seniūnas Eugenijus Butėnas atidarymo žodyje Los Angeles lietuvių parapijos publikai. Bėdžiai losangeliečiai penkerius metus vegetavo be Antro kaimo išdaigų. Ir štai, Los Angeles Akademinių skautų sąjūdžio pakviestas, Kaimas atvyko šeštadienio vakarui ir sekmadienio popietei (gegužės 1 ir 2 diena). Taigi po visų epochinių sukrėtimų atėjo metas juoktis. Nukakau saulėtą sekmadienį. Salė pusplinė.

veno penkis mėnesius, taigi savo paveikslų rinkinį muziejui perduoti ir nuvežimą suorganizuoti suspėjo jis pats. Jis suprato ir žinojo, kad Lietuvių dailės muziejus Lemont'e jau dabar yra svarbi vieta, bet dar svarbesnė ji bus ateityje. O tie paveikslai jau ir liks Lietuvių dailės muziejaus.

„Kaip pačiam patiko Antro kaimo pasirodymas?“ klausia mane jau kelintas parapietis.

„Niekto sau, nieko sau, pralinksmino“, vertelgiškai sukuosi: man visų pirma norisi išgirsti būtent jų nuomonę.

Viena žvali naujakurė šitaip dėsto: „Iš anksto rezervavome tris vietas šeštadienio vakarui. Tačiau nuėjė gavome stalą toli nuo scenos, beveik prie pačių durų. Priekyje susodino ypatingus, sau artimus žmones. Neatsižvelgė į tai, kad anksčiau užsėdėjusieji irgi priklauso geresnės vietos.“

„Suprantama, šitaip nedaroma“, sakau. „First ordered, first served. O gal tik neapsižiūrėjo. Na, o kaip spektaklis?“

„Nepasakysiu, kad buvau sužavėta. Keli juokingi gabalai – taip, bet viskas nežmoniška prasitęsė. Sugrįžome namo apie pirmą naktį. Kam jie ten tiek daug prigrūdo visokio žodingo, triukšmingo balasto, kad ir apie tą braškančią imperiją.“

„Ne tik apie braškančią, bet ir griūvančią ir jau sugriuvusią. Paskutinio aukštingo imperatoriaus (Gorbačiovo) sosto kojas paprovė trys dailios Baltijos valstybės. Juk aktualu.“

Šioji Kosto Ostrausko penkių aktų minitragikomedija, pernešy gumbuotai suresta scenoje, pavirto tik energingų pasiūlystymu. Trūko tikrų komišku žiežirbų.

* * *

Kai užkalbintas paklausiau kito oraus žiūrovo: „Ką pasakytum apie Antrą kaimą?“, atsakė, slėpdamas nuleistą nykštį kišenėje:

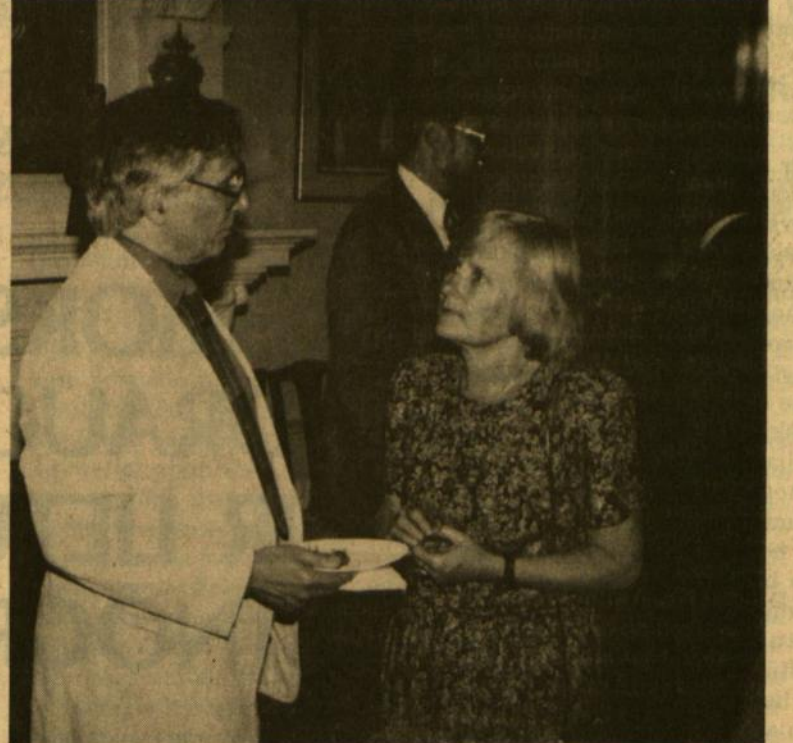
„Esu juos matęs kelis kartus anksčiau. Lyg ir tikėjau si jtaigesnio humoro. Mažiau sudėtingo kalbėjimo, bet daugiau juokingų ismintinų frazių, tikrovei artimų situacijų... Buvu per daug paikaus niekalo. Šaiposi iš pasigėrusių moterų (Poezijos vakaras). Ar mūsiškės poeziją dievinančios moterys yra jau tokios butelio draugės?“

„Žinoma, kad nėra. Bet... kartais... žinai... nuslysta... Na, o toji Pasaka apie Jūlytę ir jos katytę ar nesukėlė salės audringą juoką?“ Ar tas smagiai suvaidintas sangviniškas Pokerio vakaras, kur vyrai sumoteriškėja (suprask, kaip nori). Arba kai kurie vaizdeliai, prisimenant dypukų gyvenimą, sakykime Burdingieris. Juk tai Antro kaimo klasika. Paprasta, taikli ir kaurai juokinga.“

Trečiam pašnekovui atrodė, kad visiškai nevykusiai buvo supildyta paskutinio VLIK'o posėdžio satyra. Kadangi Lietuva jau išlaisvinta, tai VLIK'ui prireikė sugalvoti naują pavadinimą. Juos keli aktorai siūlė iš salės, bet tų pasiūlymų žodinėse

Lietuvos ambasadoje Washington'e per Algirdo Juliaus Greimo pagerbimą: antras iš kairės Lietuvos ambasadorius JAV Stasys Lozoraitis, viduryje – kalba JAV Library of Congress Folkloro centro direktorius Jabour, dešinėje – profesorius Ben-Amos (University of Pennsylvania).

Profesorius Ben-Amos šnekučiuojasi su „Draugo“ bendradarbe Elytra Vodopaliene Lietuvos ambasadoje Washington'e. R. Astrausko nuotraukos

Žiūrovai glosto prieš plauką

* * *

samplaikose stigo bet kokio sąmojo. Tiesiog persistengta. Juoko vėžimas taip ir įklimpo dirbtinumo tyrėje.

* * *

Niekto negalima būtų prikišti aktoriams: Vidai Gilvydienei, In-drei Toliušytei, Alidai Vitaitei, Taurui Bubliui, Eugenijui Butėnui (seniūnui), Jonui Variakojui ir Karoliui Žukauskui. Jie savo vaidmenis atliko su entuziasmu. Vietomis pasigėrėtinai. Šviesas ir garsus tvarkė Juozas „Sid“ Ulevičius.

Magėjo man apie kiekvieną komiką, individualiai ką nors tarti,

bent vieną jų angelišką ar velnionišką ypatybę išskirti, bet tam oranžiniame programos lakšte nenurodyta (kad bent pradžioje), kas ką vaidina. Spektaklio pabaigoje kažkoks garždantis balsas per garsiakalbį išvardijo į sceną įbėgančių aktorių pavardes, bet suprask, žmogau, pro aplodismentų ir muzikos alasą. Bandžiau vėliau klausinėti rengėjų, kas ką vaidino, bet ir tie nesusi-gaudė. Todėl, prieštaraudamas šio teatro pasirinktam šūkiui, turiu nолens volens pasakyti: ne gyvenimas, o mes patys esame juokingi. Net ir tada, kai programoje žymų išeivijos dramaturgą ne juokais spausdiname Kostu Astrausku (sic). Kaip tik mūsų liapsusai ir sukelia juoką.

Jurgis Šapkus prie Ramiojo vandenyno

Kaip išversti „The Mind's Eye“? Minties akis ar proto akis? Mintijimo akys? Tie, rodos, paprastai angliški išsireiškimai yra sunkiai išverčiami. Šitaip pavadinama paroda, kurioje dalyvauja dailininkė ir skulptorė Julija ir Jurgis Šapka. Drauge su dviem Pietų Kalifornijos dailininkėmis Elma Beck (stambios akvarėlės) ir Florence Strauss (tapyba). Paroda vyksta (iki birželio 20 dienos) prie Palos Verdes pusiasalio, krautuvų telkinyje, Rolling Hills Estates vietovėje, The Artist's Studio galerijoje, 550 Deep Valley Drive (šalia May Co.). Visos trys dailininkės savaip akcentuoja savo jautrumą įvairialypei spalvų darnai. Peizažai. Gėlės. Regima gamta. Blyškaus, impresionistinio kolorito Julijos tapiniuose vyrauja pajūrio tematika.

Jurgis Šapkus eksponuoja tik skulptūrą. Vienur kitur matyti jo kūrinių šioje ankštoje patalpoje dar ispūdi, tarsi veržte veržtusi į erdvę iš to malonaus trijų dailininkų gleblio. Šalia rodeniška tradicija įkūnytų darbų yra ir mūsų liudžiai artimos stilizacijos... Tematika itin humanistinė, su moteriško prado šlovinimu. Šapkaus kūryba ne tik džiugina linijų lakumu, bet ir sužadina susimastymą. Štai keli pavadinimai: Metamorfozė, Nepriklausomas Julijos biustas, Dvi generacijos, Motina ir kūdikis, Seserys, Jauna motina, Paguoda, Netikėtas susitikimas, Sena varguolė, Liaudies dainiūs... Ilgai gerėjusi nedidelės bronzinės balerinos grakščiu judesiu.

Nuo šių metų birželio 5 iki liepos 31 dienos Jurgio Šapkaus skulptūros bus eksponuojamos grupinėje figūrinio meno parodoje, kurią rengia South Bay Contemporary Museum of Art. Atidarymas – birželio 5 dienos vakarą nuo 7 iki 10 valandos. Adresas: 5029 Pacific Coast Highway, Torrance, CA.

Pr. V.

• **Lietuvių dailės muziejus, Lietuvių centre, Lemont, Illinois, šiandien, birželio 5 dieną, 7:30 v.v. atidaroma kun. Kęstučio Balčio meno rinkinio paroda „Vieno žmogaus vizija“.** Per atidarymą bus dviejų leidinių: *Vasario 16-oji – 75th Anniversary of Lithuanian Independence* ir *Onos Dokalskaitės-Paškevičienės monografijos Ona Dokalskaitė* sutiktuvės. Taip pat bus rodomos pirmą kartą filminio Arvydo Rėneckio paruoštos vaizduojamos apie meno parodas Čikagoje, vykusias šių metų žiemą ir pavasarį 75-ojo Lietuvos nepriklausomybės jubiliejaus proga.

Vytautas Kasiulis
Iš kun. Roberto Kęstučio Balčio meno rinkinio parodos, šiandien atidaromos Lietuvių dailės muziejus, Lemont, Illinois.

Šv. Petras

Silvestras Džiaugstas

Be pavadinimo
Aliejus

Rimas Bičiūnas

Peizažas su raiteliais, 1984
Aliejus ant drobės

Iš kun. Kęstučio Balčio meno rinkinio parodos, šiandien atidaromos Lietuvių dailės muziejus, Lemont, Illinois.